

Designing a conceptual model for the components of an entrepreneurial school: A synthesis research approach

Salim Kazemi^{*1}, Ali Aghaei Khaneh Bargh², Darya Aghelzadeh³, Mahdi Ebrahimi⁴

1. Assistant Professor Educational Administration, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

2. Ali Aghaei Khaneh Bargh, Assistant Professor, Department of Educational Administration, Farhangian University, P.O. Box 14665-889, Tehran, Iran

3. PhD student in Educational Administration, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

4. Master of Educational Administration, Shahid Beheshti University of Tehran, Tehran, Iran.

*Corresponding Author: Salim Kazemi, E-mail: salim.kazami@yahoo.com

Abstract

Background and Aim: The present study aimed to design a conceptual model for the components of an entrepreneurial school using a synthesis research approach.

Methods: The present study was conducted within the framework of a qualitative approach and using the meta-synthesis method with the seven-stage approach of Sandelowski and Barroso (2007). The statistical population of the study included all Persian and English research and studies published in the field of entrepreneurial school components between 2010 and 2021. In this regard, keywords related to the purpose of the study were searched and the obtained articles and documents were examined using a purposive sampling method and according to the acceptance criteria. Finally, 29 articles that met the inclusion criteria for the study were analyzed using a three-stage coding method (open, axial, selective).

Results: Based on the results of data analysis, 98 open codes were identified for data collection, which were categorized into 3 main categories and 11 subcategories, which are: individual (teacher characteristics, principal characteristics, and parent and student characteristics), intra-school (school structure, management and leadership style, infrastructure, curriculum, school culture, and organizational relations), and extra-school (social, economic, and political factors).

Conclusion: In summary, the development of entrepreneurial schools can be an effective step in transforming the educational system and training creative and efficient human resources. Therefore, the attention of educational policymakers, school administrators, and teachers to strengthening entrepreneurial components is a fundamental necessity to respond to the changing needs of today's world.

Keywords: Entrepreneurship, Metasynthesis, Entrepreneurial Schools, Qualitative Approach

DOI: 10.22098/pbeo.2026.19791.1090

Received: 2025/10/21

Accepted: 2025/12/02

طراحی مدل مفهومی برای مولفه های مدرسه کارآفرین: رویکرد سنتز پژوهی

سلیم کاظمی^۱، علی آقائی خانه برق^۲، دریا عاقل زاده^۳، مهدی ابراهیمی^۴

۱. استادیار مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

۲. استادیار گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی ۱۴۶۶۵-۸۸۹ تهران، ایران

۳. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

۴. کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه شهید بهشتی تهران، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: سلیم کاظمی، رایانامه: salim.kazami@yahoo.com E-mail:

چکیده

زمینه و هدف: پژوهش حاضر با هدف طراحی مدل مفهومی برای مولفه های مدرسه کارآفرین با استفاده از رویکرد سنتز پژوهی انجام شده است.

روش: پژوهش حاضر در چارچوب رویکرد کیفی و با استفاده از روش فراترکیب با رویکرد هفت مرحله ای سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷) انجام شد. جامعه آماری مورد مطالعه شامل کلیه تحقیقات و مطالعات فارسی و انگلیسی چاپ شده در حوزه مولفه های مدارس کارآفرین در بین سالهای ۱۳۸۹ تا ۱۴۰۱ می باشد. در این راستا، کلید واژه های مرتبط با هدف پژوهش مورد جستجو قرار گرفت و مقالات و اسناد بدست آمده با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند و با توجه به معیارهای پذیرش مورد بررسی قرار گرفتند که در نهایت ۲۹ مقاله که از معیارهای ورود به مطالعه برخوردار بودند با استفاده از روش کد گذاری سه مرحله ای (باز، محوری، انتخابی) تجزیه و تحلیل شدند.

یافته ها: براساس نتایج تحلیل داده ها برای جمع آوری داده ها ۹۸ کد باز شناسایی شد که در ۳ مقوله اصلی و ۱۱ مقوله فرعی دسته بندی شدند که عبارتند از فردی (خصوصیات معلمان، خصوصیات مدیران و خصوصیات والدین و دانش آموزان)، درون مدرسه ای (ساختار مدرسه، سبک مدیریت و رهبری، زیرساخت، برنامه درسی، جو فرهنگ مدرسه و روابط سازمانی) و برون مدرسه ای (عوامل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی).

نتیجه گیری: در مجموع، توسعه مدارس کارآفرین می تواند گامی مؤثر در تحول نظام آموزشی و تربیت نیروی انسانی خلاق و کارآمد باشد. بنابراین، توجه سیاست گذاران آموزشی، مدیران مدارس و معلمان به تقویت مولفه های کارآفرینانه، ضرورتی اساسی برای پاسخگویی به نیازهای متغیر دنیای امروز به شمار می رود.

واژه های کلیدی: کارآفرینی، فراترکیب، مدارس کارآفرین، رویکرد کیفی

DOI: 10.22098/pbeo.2026.19791.1090

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۱

مقدمه

امروزه تغییر و تحولات و پیشرفت های اقتصادی و اجتماعی نیاز به آموزش و پرورش اثربخش را ضروری می سازد. از این رو مدارس در رأس نظام آموزش و پرورش به عنوان نهاد تعلیم و تربیت دانش آموزان با تفکر کارآفرینانه و نوآورانه که بتوانند در جامعه ارزش آفرینی کنند، جایگاه و اهمیت ویژه ای دارند. از یک طرف بر طبق پژوهش های انجام گرفته، فرصت های کارآفرینانه در کشورهای در حال توسعه همچون ایران هفت برابر کشورهای توسعه یافته است و از طرف دیگر ناکارآمدی آموزش و پرورش رسمی به دلایلی از جمله کیفیت پایین و عدم انعطاف پذیری سیستم آموزشی کشور متناسب با نیاز روز جامعه و افزایش بیکاری فارغ التحصیلان، به علت، عدم توانمندسازی مهارت محور آنها، حرکت به سمت نسل مدارس کارآفرین را دو چندان می کند. (هاشمی، ۱۳۹۵).

مفهوم کارآفرینی ابتدا در سازمان های تولیدی و صنعتی مورد توجه و استفاده قرار گرفته، به سرعت وارد حیطه سایر سازمان های اجتماعی و خدماتی نیز گردید. از این رو مدارس هم به عنوان مهم ترین مرکز تولید دانش و تأمین کننده نیاز نیروی انسانی متخصص، از جمله پیشتاز چنین سازمان هایی به شمار می آیند. گزارش ها و اسناد موجود نشان می دهد که مدارس (کشور) دولتی و غیر دولتی (با بحران ها و چالش های درونی متعددی در زمینه های تأمین منابع مالی، پاسخگویی به تقاضای روز افزون اجتماعی، حفظ استانداردهای کیفیت آموزش، تأکید بر پژوهش های علمی الگوهای مؤثر مدیریت و رهبری مواجه می باشند. یکی از عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی، توجه خاص به تقویت نظام آموزشی است، امروزه تقریباً در تمام کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در همه پایه های تحصیلی، آموزش و ترویج کارآفرینی جایگاه ویژه ای دارد (الوانی، ۱۳۹۰). کارآفرینی پدیده فنی اقتصادی جدیدی است که در دو دهه اخیر، جهان اقتصاد و صنعت را با پیامد های شگفت خود متحول ساخته است. شواهد موجود نشان می دهد که کارآفرینی می تواند در نتیجه برنامه های آموزشی، پرورش یابد (سالازر، ۲۰۰۴).

اگرچه کارآفرینی در جوامع مختلف بیشتر با کسب و کارهای کوچک و متوسط در صنایع مختلف موضوعیت پیدا نموده اما این موضوع عمیقاً با توسعه اقتصاد کلان گره خورده است. در همین رابطه نظام آموزشی رسمی و غیررسمی خود را با چنین تغییر پارادایمی در ادبیات ملزم به ایجاد تغییرات ساختاری و ماهیتی نموده است (غفرانی و همکاران، ۱۴۰۱). در سطح آموزش عمومی، یکی از تغییرات ساختاری پدیده نوظهور مدرسه کارآفرین است که با هدف تربیت دانش آموزان جهت ایفای نقش کارآفرینانه در جامعه مطرح شده است. در چنین مدرسه هایی نقش ها و مسئولیت های همه گروه های ذینفع مدرسه، اعم از مدیر، معلم، دانش آموز و نیز ماهیت برنامه های درسی و حتی انتظارات اولیا و جامعه بزرگ تر، مستلزم بازتعریف است (حاج آقایی و خلخالی، ۱۳۹۹).

مدارس کارآفرین مرکز اصلی تربیت دانش آموزانی است که با برخورداری از ایده ها و اندیشه های نو، می توانند نیروی نوینی به جامعه تزریق نمایند (نصیری، نبی و شیخ آبادی، ۱۳۹۹). در واقع موضوع کارآفرینی در مدارس یکی از مهمترین اهداف توسعه انسانی است. از اهداف آموزش کارآفرینی در مدارس نیز می توان به بهبود توانایی های فردی و تخصصی دانش آموزان اشاره کرد (آلفایرویک و همکاران، ۲۰۱۸).

پرورش روحیه کارآفرینی در مدارس یکی از ویژگیهای مهم مدیران مدارس به شمار می رود. مدیران مدارس می توانند با فراهم کردن بستر کارآفرینی در مدارس، نقش محوری در رشد و پرورش کارآفرینی را برعهده داشته باشند (آسودانی و

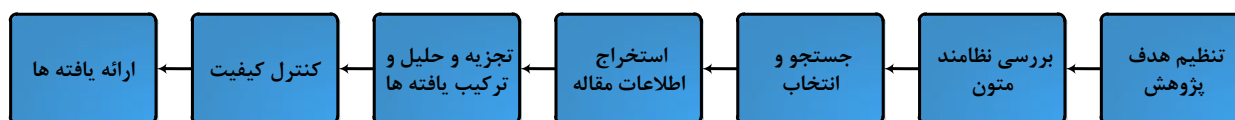
کیلپورن، ۲۰۱۵). با توجه به اینکه امروزه یکی از موضوعات مهم نظام های آموزشی، موضوع کارآفرینی در مدارس است؛ لذا نیاز به مدیران شایسته در مدارس، امری ضروری و غیرقابل انکار می باشد. کارآفرینی در سطوح پایین مدارس تا سطح تحصیلات عالیه شکل گرفته و انتظار میرود که مدارس به این رسالت جدید پاسخهای مناسبی دهند (بایون و همکاران، ۲۰۱۸). بنابراین با عنایت به نکات یادشده، مسئله اصلی پژوهش حاضر این است که نشان دهد با توجه به پژوهش های انجام شده در ادبیات و پیشینه نظری مربوط به موضوع پژوهش، مولفه های اصلی مدارس کارآفرین کدام اند؟ بنابراین هدف پژوهش حاضر سنتزپژوهی ادبیات مربوط به مدارس کارآفرین در راستای شناسایی مولفه های مدارس کارآفرین است.

روش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و با رویکرد کیفی فراترکیب تدوین شده است. فراترکیب مشابه فراتحلیل، برای یکپارچه سازی چندین مطالعه و ایجاد یافته های جامع و تفسیری صورت می گیرد. این روش در مقایسه با رویکرد فراتحلیل کمی که بر داده های کمی ادبیات موضوع و رویکردهای آماری تکیه دارد، بر مطالعات کیفی متمرکز است و به کیفیت ترجمه مطالعات کیفی و فهم عمیق پژوهشگر برمی گردد. به عبارت دیگر؛ فراترکیب، ترکیب تفسیر تفسیرات داده های اصلی مطالعات منتخب است.

جامعه پژوهش شامل کلیه اسناد و مدارک علمی (مقالات علمی پژوهشی، پایان نامه ها و کتاب ها) منتشر شده در زمینه مدارس کارآفرین طی سال های ۱۳۸۹ تا ۱۴۰۱ می باشد. برای انتخاب مقالات از کلیدواژه های کارآفرینی، مدارس کارآفرین و معادل انگلیسی واژگان Entrepreneur, Entrepreneur School در پایگاه های اطلاعاتی کتابخانه ها، پژوهشکده ها و سایت های همچون جهاد دانشگاهی، پایگاه مجلات تخصصی نور، مگیران، مقالات علمی همایش های کشور، پایگاه نشریات کشور، ایران داک، سیویلیکا، علم نت و پایگاه های استنادی و اطلاعاتی معتبر خارجی شامل Google، Science Direct، Scholar، Scopus، Springer، IEEE مورد جستجو قرار گرفت. همچنین از پارامترهای مختلفی مانند عنوان، چکیده، محتوا، دسترسی و کیفیت روش پژوهش برای ارزیابی و انتخاب مقالات استفاده شد.

برای دستیابی به هدف پژوهش از روش فراترکیب، مطابق با الگوی سندلوسکی و باروس استفاده شد که خلاصه این مراحل در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱: گام های فراترکیب بر اساس روش هفت مرحله ای (سندلوسکی و باروسو، ۲۰۰۷)

یافته ها

ارائه یافته های منسجم در تحلیل کیفی و بخصوص در این پژوهش مستلزم، حفظ و ارائه روند تولید نتایج مبتنی بر روش فراترکیب منتخب است. در این قسمت، یافته های هر مرحله مطابق با مدل سندلوسکی و باروسو در هفت گام زیر ارائه می گردد:

گام اول: طرح سؤال پژوهش

برای تنظیم و دستیابی به سوال اساسی پژوهش معیارهای مختلفی مانند چه چیزی، چه زمانی و چگونگی روش مورد استفاده قرار می گیرد. براین اساس، در این پژوهش، سوال اساسی این است که: مؤلفه های مدارس کارآفرین در کدام اند؟.

گام دوم: مروری نظام مند بر ادبیات

برای گردآوری داده های پژوهش از داده های اولیه به نام اسناد و مدارک گذشته استفاده شده است. این اسناد و مدارک شامل تمام پژوهش ها در زمینه مدارس کارآفرین بوده است. در فراترکیب، متن پژوهش های گذشته، داده های پژوهش به شمار می رود. جامعه مورد بررسی این پژوهش شامل تمام پژوهش ها در زمینه مدرسه کارآفرین می باشد که از محل دانشگاه ها، پژوهشگاه ها، کنفرانس ها، همایش ها، نشریات، پایگاه های اینترنتی و غیره تأمین شده است. با بررسی و شناسایی پژوهش ها از طریق سامانه جستجوی کتابخانه ملی و دیگر کتابخانه ها، پژوهشکده ها و سایت هایی همچون جهاد دانشگاهی، پایگاه مجلات تخصصی نور، مگیران، مقالات علمی همایش های کشور، پایگاه نشریات کشور، ایران داک، سیولیکا، علم نت و پایگاه های استنادی و اطلاعاتی معتبر خارجی شامل Science Direct، Google Scholar، Springer Scopus، IEEE و چند پایگاه علمی دیگر با کلیدواژه های مرتبط با «مدارس کارآفرین» بین سال های ۱۳۸۹ تا ۱۴۰۱ مورد بررسی قرار گرفتند. از بین مقالات مورد بررسی تعداد ۲۹ مقاله نهایی مرتبط انتخاب شدند.

گام سوم: جستجو و انتخاب متون مناسب

در آغاز فرایند جست و جو، لازم است مشخص شود که آیا مقالات دریافتی حاصل از جستجو، متناسب با سؤال پژوهش است یا خیر. برای رسیدن به این هدف، مجموعه مطالعات منتخب چندین بار مورد بازبینی قرار گرفت. در این گام، در هر مرحله بازبینی، مقالات بر اساس عوامل مختلفی از جمله میزان ارتباط با موضوع پژوه، زبان مطالعه، زمان مطالعه، روش مطالعه، شرایط و نوع پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند و مواردی که دارای ارتباط کمتری بودند، از فرایند فراترکیب کنار گذاشته شدند.

شکل شماره ۲: روند بازبینی و انتخاب منابع مرتبط

در نهایت پس از فرآیند روند بازبینی و انتخاب منابع مرتبط ۲۹ مقاله به عنوان مقاله نهایی منتخب مورد استفاده قرار گرفتند. منابع استفاده شده برای استخراج کدها در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱ پژوهش های انجام شده در حوزه مدرسه کارآفرین

جدول ۱: پژوهش های انجام شده در حوزه مولفه های مدارس کارآفرین

ردیف	نویسنده یا نویسندگان	سال	عنوان مقاله	مجله
۱	غفرانی و همکاران	۱۴۰۱	طراحی مدل مدرسه کارآفرین مبتنی بر توسعه شایستگی های کارآفرینانه در مقطع متوسطه	فصلنامه توسعه کارآفرینی
۲	جامعی و همکاران	۱۴۰۰	طراحی مدل سلسله مراتبی شایستگی مدیران با رویکرد مدارس کارآفرینانه	فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی
۳	هاشمی	۱۴۰۰	ارائه الگوی کیفیت بخشی تبدیل مدرسه فنی و حرفه ای به مدرسه کارآفرین	فصلنامه نوآوری های آموزشی
۴	کریم پور	۱۴۰۰	شناسایی الزامات رهبری کارآفرینانه در مدارس؛ (مطالعه موردی: هنرستان های شهر مشهد)	پایان نامه
۵	مرادیان و همکاران	۱۴۰۰	ارائه الگوی مناسب صلاحیت های کارآفرینی مدیران مدارس ابتدایی	فصلنامه پیشرفت های نوین در علوم رفتاری
۶	اسماعیلی	۱۳۹۹	نقش واسطه ای هوش هیجانی در رابطه بین ساختار مدرسه توانمندساز و روحیه کارآفرینی معلمان ناحیه دو شهر شیراز	پایان نامه
۷	کریمیان و همکاران	۱۳۹۹	ارائه نظریه داده بنیاد برای تبیین فرایند شکل گیری روحیه کارآفرینی در بین دانش آموزان مدارس فنی و حرفه ای	فصلنامه اندیشه های نوین تربیتی

۸	آقای و خلخالی	۱۳۹۹	بازسازی نقش مدیر در مدارس متمایل به ساختار کارآفرینانه	فصلنامه مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزش عالی
۹	تقوایی یزدی	۱۳۹۹	تاثیر دانش آینده پژوهی بر برنامه آموزشی و برنامه درسی مدارس کارآفرین در استان مازندران به منظور ارائه مدل	فصلنامه مطالعات برنامه ریزی آموزشی
۱۰	سلیمانی فنی	۱۳۹۹	شناسایی و اولویت بندی موانع توسعه مدرسه کار آفرین از دیدگاه مدیران متوسطه شهرستان اردبیل	پایان نامه
۱۱	شجاعی	۱۳۹۸	طراحی الگوی برنامه درسی مبتنی بر کارآفرینی برای رشته علوم تربیتی مقطع کارشناسی	پایا نامه
۱۲	مینایی پور	۱۳۹۸	طراحی الگوی پرورش کارآفرینان جوان در دبیرستان های تهران	همایش
۱۳	امیدی و همکاران	۱۳۹۸	برساخت های ذهنی مدیران آموزشی از برنامه درسی آموزش کارآفرینی برای مدارس	فصلنامه مطالعات برنامه درسی
۱۴	طغریایی	۱۳۹۸	طراحی الگوی آموزش کارآفرینانه در مدارس	فصلنامه نوآوری های آموزشی
۱۵	یارمحمدزاده و همکاران	۱۳۹۸	شناسایی عوامل موثر برارتقای فرهنگ کارآفرینی در مدارس کاردانش و فنی و حرفه ای: رویکرد ترکیبی	نشریه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی
۱۶	شکری	۱۳۹۸	بررسی تاثیر برگزاری دوره های آموزشی مهارت کارآفرینی در ایجاد کسب و کار نوین دانش آموز	پایان نامه
۱۷	شاگری و همکاران	۱۳۹۷	شناسایی ذهنیت معلمان کارآفرین نسبت به عوامل مرتبط با ترویج فرهنگ کارآفرینی در مدارس	فصلنامه مدیریت مدرسه
۱۸	نجفی و همکاران	۱۳۹۶	شناسایی نشانگان کارآفرینی معلمان و ارزیابی وضع موجود آن	فصلنامه خانواده و پژوهش
۱۹	دلیجه	۱۳۹۶	راهکارهای ایجاد و تقویت نگرش کارآفرینی در دانش آموزان دختر متوسطه اول شهرستان آق قلا	پایان نامه
۲۰	عبدالهی	۱۳۹۶	نقش عوامل محیطی-اجتماعی موثر بر فرهنگ کارآفرینی دانش آموزان از دیدگاه معلمان مدارس ابتدایی شهر اصفهان درسال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶	پایان نامه
۲۱	شاگری	۱۳۹۵	شناسایی عوامل موثر بر ترویج فرهنگ کارآفرینی مدارس متوسطه دوره دوم شهر تبریز بر مبنای روش شناسی کیو	پایان نامه

۲۲	خزیر	۱۳۹۵	رابطه بین جو سازمانی مدرسه با مهارت های اجتماعی و روحیه کارآفرینی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر بهبهان	پایان نامه
۲۳	روحي		طراحی مدل مدرسه کارآفرین با رویکرد مدل کسب و کار (مقطع دوره دوم دبیرستان)	پایان نامه
۲۴	باشکوه و همکاران	۱۳۹۴	بررسی عوامل سازمانی اثرگذار بر ایده ی کارآفرینی در بین معلمان مدارس متوسطه ی شهرستان اردبیل	روانشناسی مدرسه
۲۵	میرزائیان	۱۳۹۴	بررسی و مقایسه ی مؤلفه های کارآفرینی در بین دانش آموزان سال آخر مدارس متوسطه و هنرستان (دوره دوم) شهرستان دلفان	مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی
۲۶	روحي	۱۳۹۳	بررسی عوامل موثر بر شکل گیری کارآفرینی در دانش آموزان مقطع متوسطه (مطالعه موردی: ناحیه ۱ شهرستان بهارستان)	پایان نامه
۲۷	ایوبی	۱۳۹۰	نقش مدارس کارآفرین در توسعه ی کارآفرینی دانش آموزان	ماهنامه کارآفرینی ناب
۲۸	صمدی و همکاران	۱۳۸۵	بررسی رابطه ی جوّ سازمانی مدرسه با گرایش به کارآفرینی در دانش آموزان	فصلنامه مدیریت اجرایی
۲۹	شیرزادی	۱۳۸۵	بررسی رابطه جو سازمانی مدرسه با روحیه کارآفرینی در دانش آموزان	پایان نامه

گام چهارم: استخراج اطلاعات پژوهش

در این مرحله، محتوای مقالات توسط محققان موردبررسی دقیق قرار گرفت و کدهایی که ارتباط با واژه های کلیدی داشتند، انتخاب و بر اساس آن ها مفاهیم و مقوله ها شکل گرفت. از بین مقالات انتخاب شده تعداد ۱۶۷ کد استخراج شد. به علت تکراری بودن بعضی از کدها در مقالات انتخاب شده کدهای تکراری حذف شد که تعداد ۹۸ کد مورد استفاده قرار گرفت. کدهای استخراج شده پس از پالایش و بررسی دقیق محققان و با توجه به تشابهات و اشتراکات بعضی از این مقولات با یکدیگر، مقوله بندی نهایی صورت گرفت که این مفاهیم در ۱۱ مقوله و سه مؤلفه اصلی قرار گرفتند.

گام پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته های کیفی

پژوهشگر در طول تجزیه و تحلیل، موضوعاتی را جستجو می کند که در میان مطالعه های موجود در فراترکیب پدیدار شده است. این مورد به عنوان بررسی موضوعی شناخته می شود. بدین صورت که پژوهشگر ابتدا تمام مولفه های استخراج شده از مطالعات را کد در نظر می گیرد و سپس با در نظر گرفتن مفهوم هر یک از این کدها، آن ها را در یک مفهوم مشابه دسته بندی می کند. به این ترتیب مفاهیم (مضمون های) پژوهش شکل داده می شود. در پژوهش، ابتدا تمام مولفه های استخراج شده از مطالعه ها

به عنوان شناسه در نظر گرفته و سپس با در نظر گرفتن معنای هر یک از آن ها، شناسه ها در مفهومی مشابه تعریف شد؛ سپس مفاهیم مشابه در مقولات تبیین کننده دسته بندی گردید تا به این ترتیب مولفه های مدرسه کارآفرین در قالب مؤلفه های اصلی پژوهش شناسایی شود.

جدول ۲: مقوله بندی یافته ها

کدهای انتخابی	کدهای محوری	کدهای باز (مفاهیم اولیه)
مؤلفه فردی	خصوصیات فردی معلمان	داشتن روحیه برای ایجاد کارآفرینی تقویت خود کارآمدی و اعتماد به نفس داشتن تفکر خلاق و نوآور داشتن هوش هیجانی بالا ریسک پذیر بودن در ایجاد شغل خودپنداره قوی در انجام کارها داشتن نگرش کارآفرینانه داشتن مهارت کارآفرینانه وجود انگیزه قوی در کلاس خلق کسب و کار جدید رسیدن به خود شکوفایی تجارب شغلی معلمان، سوابق تحصیلی تجربه کارآفرینی توجه به تفاوت های رفتاری دانش آموزان تحمل ایده های جدید دانش آموزان استقبال از انتقاد سازنده پیش زمینه کارآفرینانه گرایش به خلاقیت، ریسک پذیری
	خصوصیات فردی والدین و دانش آموزان	نگرش کارآفرینانه والدین گرایش به خلاقیت، ریسک پذیری توجه به ویژگی های شخصیتی دانش آموزان هدایت علمی دانش آموزان داشتن انگیزه پیشرفت استقلال طلبی

کنترل درونی تحمل ابهام، تیم کاری و آینده‌نگر		
داشتن روحیه برای ایجاد کارآفرینی تقویت خود کارآمدی و اعتماد به نفس داشتن تفکر خلاق و نوآور داشتن هوش هیجانی بالا ریسک پذیر بودن در ایجاد شغل خودپنداره قوی در انجام کارها داشتن نگرش کارآفرینانه داشتن مهارت کارآفرینانه وجود انگیزش قوی خلق کسب و کار جدید تیم کاری و آینده‌نگر استفاده از تجربیات مدیران پیشین اشتیاق در معرفی کارآفرینی در مدرسه و داشتن انگیزه. باز بودن نسبت به بازخوردها توجه به دیگران باور به کارآمدی و ضرورت گنجاندن کارآفرینی در مدرسه. داشتن منبع کنترل درونی آشنایی با زندگی کارآفرینان موفق آشنایی با فرصت های شغلی برای رشته های مختلف شرکت در دوره های آموزشی وجود ذهنیت کارآفرینانه	خصوصیات فردی مدیران	
ساختار غیر رسمی در مدیریت مدرسه ساختار منعطف و متمایز ساختار کارآفرینانه در اداره مدارس مدیریت مدرسه محوری استقلال مالی مدارس متوسطه امکان مشارکت معلمان، دانش آموزان، والدین در برنامه های آموزشی مدرسه شناسایی دانش آموزان با استعداد	ساختار مدرسه	مؤلفه درون مدرسه ای

وجود سبک رهبری حمایتی در مدارس استقبال مدیر از ایده های نو در کلاسهای درس حمایت مداوم و بی قید و شرط از برنامه های آموزش کارآفرینی گسترش مدیریت مشارکتی در مدارس وجود رهبر قوی و پشتیبانی همه جانبه وجود سبک رهبری مثبت گرا و هوشمند	سبک رهبری و مدیریت	
بروزرسانی محتوای دروس با توجه به نیازهای تعلیم و تربیت کارآفرینی در مدرسه اولویت دهی به علایق دانش آموزان در انتخاب هدف برنامه درسی کارآفرینی سازماندهی شرکت دانش آموزان در پروژه های مدرسه محتوای درسی متناسب با استانداردهای صلاحیت حرفه ای محتوای برنامه درسی جذاب پرورش روحیه پرسشگری در محتوای برنامه درسی تناسب و انعطاف پذیری محتوای برنامه درسی کارآفرینی با علاقه مندی دانش آموزان تمرکز بر توسعه فعالیتهای فکری و شناختی محتوای برنامه درسی آموزش کارآفرینی در برنامه های درسی اهداف کارآفرینانه در برنامه درسی استفاده از روش های آموزشی کارآفرینانه برنامه درسی کارآفرینانه تقویت روحیه کارآفرینی از طریق عناصر برنامه درسی توسعه دوره های آموزشی کارآفرینانه آموزش و برنامه درسی خلاق وجود محتوای مساله حور	برنامه درسی	
دسترسی معلمان و دانش آموزان به اینترنت در مدرسه بکارگیری فناوری اطلاعات در فرایند یادگیری تجهیزات در اختیار کلاس ها از منظر امکانات آموزشی بهبود امکانات سخت افزاری مدرسه وجود فضاهای جذاب آموزشی	زیرساخت	
نگرش کارآفرینانه مدیران مدارس جو حمایتی از همدیگر	جو و فرهنگ	

اهمیت جو سازمانی مدرسه داشتن چشم انداز روشن از آینده اهمیت رویکرد کارآفرینی در مدرسه وجود فرهنگ نوآورانه	مدرسه	مؤلفه برون مدرسه ای
شبکه سازی بین کارکنان مدرسه ، مدیر، کادر مدرسه، معلمان (قابلیت شبکه سازی معلمان، مشارکت درانجام امور) توسعه تعاملات سازنده بین افراد درون مدرسه	روابط سازمانی	
حمایت اجتماعی از کارآفرینی مدارس متناسب سازی آموزش با نیازهای بازار کار تدوین دوره ها براساس نیازهای منطقه ای توجه به آمایش سرزمینی در اسناد بالادستی توجه به تحولات دنیا در برگزاری دوره ها	اجتماعی سیاسی	
حمایت مالی نهادهای آموزشی از کارآفرینان حمایت سازمان های مدنی و رسانه از کارآفرینان تامین حداقل منابع مالی برای راه اندازی اشتغال تشویق مالی ایده پردازان	اقتصادی	

گام ششم: کنترل کیفیت

در روش فراترکیب، پژوهشگر رویه های زیر را برای حفظ و کنترل کیفیت مطالعه خود در نظر می گیرد.

۱. در کل فرایند پژوهش، پژوهشگر می کوشد با فراهم کردن توضیحات روشن و دقیق برای گزینه های موجود در پژوهش گام های اتخاذ شده را بردارد؛

۲. پژوهشگر هر دو روش جست و جوی الکترونیک و دستی را به کار می گیرد تا پژوهش های مرتبط را پیدا کند؛

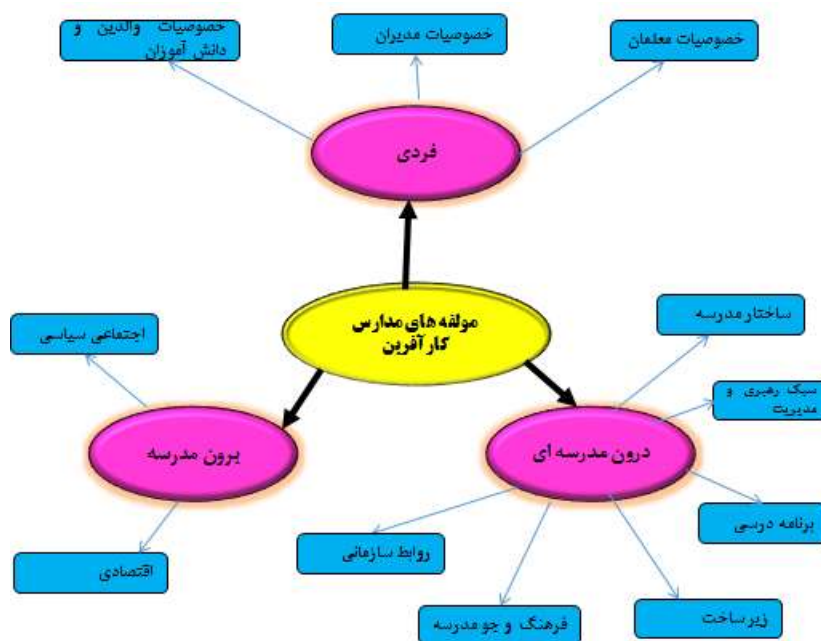
۳. پژوهشگر، روش های کنترل کیفیت استفاده شده در مطالعه های اصلی را به کار می گیرد.

در این پژوهش، تقریباً از تمامی روش های اشاره شده در بالا جهت ارزیابی کیفیت استفاده شد. بر اساس نظر سندلوسکی و باروسو، در پژوهش های فراترکیب کیفی، روایی توصیفی یعنی تشخیص تمامی گزارش های تحقیقات مرتبط با موضوع و شناسایی و توصیف اطلاعات هر کدام از گزارش های موجود در مطالعه. روایی تفسیری در پژوهش های فراترکیب کیفی مربوط به پژوهشگران ثانوی است که گزارش های موجود در مطالعه را جمع بندی کرده و می نگارند. روایی نظری در فراترکیب، در درجه اول به اعتبار روش هایی برمی گردد که برای ایجاد یکپارچگی نتایج در پیش گرفته شده است و در گام بعد به یکپارچگی خود نتایج یا به عبارتی تفسیر محقق از یافته های پژوهشگران پیشین می پردازد. در این پژوهش برای روایی توصیفی سعی شده

است حتی الامکان بیشترین تعداد مقاله های مرتبط شناسایی و گردآوری شود. برای روایی تفسیری به این صورت عمل شد که از ۳ نفر پژوهشگر به عنوان کدگذار و مفسر استفاده شد و در جلسات هماهنگی توافق نهایی در مورد کدهای مورد استفاده به دست آمد. در نهایت برای روایی نظری سعی شده است تا پژوهش هایی مورد استفاده قرار گیرد که از اعتبار علمی بالایی به ویژه از نظر ارجاع مقالات علمی، برخوردار باشند.

گام هفتم: ارائه یافته ها

در گام نهایی فرایند فراترکیب، یافته های حاصل از مراحل پیشین ارائه می گردد. در این مرحله یافته های حاصل از مراحل قبل در قالب یک مدل مفهومی ارائه می شود. در این پژوهش بر اساس نتایج تحلیل، ۱۱ مقوله فرعی، ۳ مقوله اصلی و ۹۸ کد شناسایی و آزمون کیفیت آن ها تأیید شد. مدل مفهومی مولفه های مدرسه کارآفرین در شکل (۳) ارائه گردیده است. الگوی ارائه شده در این پژوهش در حقیقت اجماع نظریات ارائه شده در قالب یک مجموعه واحد است که دیدگاه جامع و کلی گرایانه ای نسبت به مدارس کارآفرین می دهد.

شکل (۳): مدل مفهومی مولفه های مدارس کارآفرین

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر به منظور طراحی مدل مفهومی برای مولفه های مدرسه کارآفرین با استفاده از رویکرد فراترکیب در حوزه پژوهش های کیفی انجام شده است. این پژوهش یکی از اولین پژوهش هایی است که به صورت جامع و گسترده به شناسایی مولفه های مدارس کارآفرین از طریق سنتز مطالعات انجام شده، پرداخته است و بینش جدید، جامع، دقیق و ارزشمندی در این زمینه با درک عمیق از ماهیت آن ارائه نموده است که می تواند در توسعه مدارس کارآفرین مؤثر باشد. یافته های پژوهش حاضر نشان می دهد که مولفه های مدارس کارآفرین از سه مولفه کلیدی: فردی، درون مدرسه ای و برون مدرسه ای تشکیل شده است.

مولفه فردی: در پژوهش حاضر یکی از مولفه های اصلی شناسایی شده مدارس کارآفرین مولفه فردی می باشد. بر طبق ادبیات و پیشینه پژوهش های انجام شده در زمینه مدارس کارآفرین، می توان اذعان کرد که یافته های حاصل از پژوهش حاضر با پژوهش غفرانی و همکاران (۱۴۰۱)، هاشمی (۱۴۰)، جامعی و همکاران (۱۴۰۰)، کریم پور (۱۴۰۰)، مرادیان و همکاران (۱۴۰۰)، آقایی و خلخالی (۱۳۹۹) و شاکری و همکاران (۱۳۹۷) مشترک و همسو می باشد. این پژوهشگران نیز در تحقیقات خود به مولفه های فردی اشاره داشته اند. در تبیین مولفه فردی مدارس کارآفرین می توان گفت که لازمه ایجاد کارآفرینی داشتن نگرش مثبت و انگیزه و اشتیاق فراوان می باشد و تازمانی که فرد انگیزه و هدف مشخص برای ایجاد کارآفرینی نداشته باشد نمی تواند به ایجاد کارآفرینی اقدام کند. بنابراین داشتن ذهنیت و ایجاد خلاقیت اصل اساسی در ایجاد کارآفرینی در مدارس می باشد.

مولفه درون مدرسه ای: یافته های پژوهش نشان داد که یکی دیگر از مولفه های مدارس کارآفرین در حوزه درون مدرسه ای قرار دارد. بر طبق ادبیات و پیشینه پژوهش های انجام شده در زمینه مدارس کارآفرین، می توان اذعان کرد که یافته های حاصل از پژوهش حاضر با پژوهش غفرانی و همکاران (۱۴۰۱)، هاشمی (۱۴۰)، جامعی و همکاران (۱۴۰۰)، کریم پور (۱۴۰۰)، مرادیان و همکاران (۱۴۰۰)، آقایی و خلخالی (۱۳۹۹)، اسماعیلی (۱۳۹۹)، امیدی و همکاران (۱۳۹۸) و شیرزادی (۱۳۸۵) مشترک و همسو می باشد. این پژوهشگران نیز در تحقیقات خود به مولفه های درون مدرسه ای اشاره داشته اند. در تبیین مولفه درون مدرسه ای مدارس کارآفرین می توان گفت برای ایجاد مدارس کارآفرین علاوه بر داشتن نگرش و ذهنیت کارآفرینی، وجود ساختار مدیریت و رهبری حمایت گرایانه، جو و فرهنگ سازمانی مثبت گرا و زیر ساخت های لازم برای ایجاد خلاقیت و نوآوری لازم و ضروری می باشد.

مولفه برون مدرسه ای: یافته های پژوهش نشان داد که تعدادی از مولفه های مدارس کارآفرین در حوزه مسائل برون مدرسه ای قرار دارد. بر طبق ادبیات و پیشینه پژوهش های انجام شده در زمینه مدارس کارآفرین، می توان اذعان کرد که یافته های حاصل از پژوهش حاضر با پژوهش هاشمی (۱۴۰)، جامعی و همکاران (۱۴۰۰)، کریم پور (۱۴۰۰)، مرادیان و همکاران (۱۴۰۰)، مشترک و همسو می باشد. این پژوهشگران نیز در تحقیقات خود به مولفه های برون مدرسه ای اشاره داشته اند. در تبیین تبیین مولفه برون مدرسه ای مدارس کارآفرین می توان گفت شرط ایجاد و توسعه مدارس کارآفرینتدوین دوره ها براساس نیازهای منطقه ای، توجه به آمایش سرزمینی در اسناد بالادستی، حمایت مالی نهادهای مدنی و توجه به تحولات دنیا در برگزاری دوره ها می باشد. بنابراین علاوه بر مولفه های فردی و درون مدرسه ای مولفه های برون مدرسه ای نیز در ایجاد مدارس کارآفرین نقش دارند.

پیشنهادهای کاربردی

- پیشنهاد می گردد در مدارس به برنامه درسی پرورش محور که به ابعاد مهارتی و نگرشی دانش آموزان تاکید دارد، توجه ویژه ای شود.
- پیشنهاد می گردد دولت به منظور ترغیب دانش آموزان برای حرکت به سمت کارآفرینی از ایده های آنان حمایت مالی کند تا بتوانند ایده های خود را عملی کنند.
- پیشنهاد می گردد با انجام دادن آمایش سرزمینی به منظور توفیق نظام آموزشی در پرورش کارآفرینان جوان، لازم است که ابتدا نیازهای هر استان یا منطقه شناسایی شود، سپس با توجه به آن نیازها، دانش آموزان تحت آموزش های کارآفرینی مناسب قرار بگیرند.

منابع

- آقاجانی، محمد رضا (۱۳۹۱). تأثیر مدل های آموزش کارآفرینی جاذبه و تشعشی در آموزش های مهارتی و نقش آن در ایجاد اشتغال کشور ایران با تکنیک دلفی فازی . پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی مهارت آموزی و اشتغال. سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور.
- سلاجقه سنجر و مریم حسینی گوهری (۱۳۹۱). مفاهیم و راهبردهای سازمان های کارآفرین، کنفرانس ملی کارآفرینی و مدیریت کسب و کارهای دانش بنیان، بابلسر، شرکت پژوهشی طرود شمال
- امیدی جمشید، هاشمی سید احمد، قلتاش عباس، ماشینچی علی اصغر (۱۳۹۸). طراحی الگوی برنامه درسی آموزش کارآفرینی برای دانش آموزان دوره اول متوسطه، نظریه و عمل در برنامه درسی (۱۴): ۵-۳۴.
- حاجی آقایی، حنیف، خلخال، علی (۱۳۹۹). تبیین پدیده مدرسه به عنوان شتاب دهنده. نوآور یهای آموزشی، (۱): ۱۲۶-۱۱۱.
- قربانی، زهرا، کشاورزی، علی حسین، صفری، سعید (۱۳۹۵). طراحی مدل مدرسه کارآفرین با رویکرد مدل کسب و کار. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شاهد.
- نصیری، فخرالسادات، قادری شیخی آبادی، مریم (۱۳۹۹). تحلیل همبستگی رهبری مثبت گرا و رهبری هوشمند با کارآفرینی مدارس : آزمون نقش میانجی خودکارآمدی معلمان، اندیشه های نوین تربیتی، (۴): ۲۵۸-۲۳۷.
- غفرانی، نرگس، حسینی، سید رسول، موسی خانی، مرتضی. (۱۴۰۱). طراحی مدل مدرسه کارآفرین مبتنی بر توسعه شایستگی های کارآفرینانه در مقطع متوسطه، فصلنامه علمی پژوهشی توسعه کارآفرینی، (۱): ۱۶۰-۱۴۱.
- Andersson, H., Sundstrom, B. W., Nilsson, K., & Ung, E. J. (2014). Competencies in Swedish emergency departments – The practitioners and managers perspective. International Emergency Nursing, 22(2), 7-81.
- Alfirić, N., Vican, D., Pavić, J., & Petković, S. (2018). Entrepreneurial orientation of school principals and principalship in Croatia and Bosnia & Herzegovina: Psychological, educational and social perspectives. Revija za socijalnu politiku, 25(1), 85-98.
- Askun, B., & Yıldırım, N. (2011). Insights on entrepreneurship education in public universities in Turkey: creating entrepreneurs or not?. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 24, 663-676.

- Boon, C., Eckardt, R., Lepak, D. P., & Boselie, P. (2018). Integrating strategic human capital and strategic human resource management. *The International Journal of Human Resource Management*, 29(1), 34-67.
- Kauffman, R. J., & Kumar, A. (2005). A critical assessment of the capabilities of five measures for ICT development. Available from: < misrc. umn. edu/workingpapers/fullpapers/2005/0506_031805. pdf.
- Koopman, Ruud, Hammer, Matthijs and Hakkert, Arjan. (2013). Teaching teachers in effectual entrepreneurship. In: 2nd Effectuation conference, June 3rd & 4th.
- Kuip, Isobel van der, Verheul, Ingrid & Zoetermeer. (2003). Early Development of Entrepreneurial Qualities: the Role of Initial Education. Scientific Analysis of Entrepreneurship and SMEs. June 2003. Pp: 1- 27. www. eim. nl/ smes-ntrepreneurship
- Otuya, Kibas. Otuya Robert Otuya, Peter Kibas, Janet Otuya. (2013). A Proposed Approach for Teaching Entrepreneurship Education in Kenya. *Journal of Education and Practice*, Vol.4, No.8, 2013. Pp 204 – 210 .www.iiste.org
- Assudani, R. & Kilbourne, L. (2015). Enabling entrepreneurial minds: Using appreciative inquiry as a pedagogical tool for uncovering self-awareness and for generating constructivist learning. *Journal of Entrepreneurship Education*, 18(1), 65-74
- Salazar, A., Gosalbez, J., Bosch, I., Miralles, R., & Vergara, L. (2004). A case study of knowledge discovery on academic achievement, student desertion and student retention. In *Information Technology: Research and Education*, 2004. ITRE 2004. 2nd International Conference on (pp. 150-154). IEEE.

